

«Святий вечір»

Василь Стефаник

Синя як пуп сиділа на печі посеред купи дрантя і без упину біла головою в стіну. На припічку сидів син бабин.

— А хоть би-м продавси, то топлива нівідки вам не дістану, а хоть би-м украв, та й імуть. Сидіть на печі, обулюйтеся в лахмітя, як можете, та й тепла чекайте. У мене малі діти, та в'єнуть, сарачета, на морозі. Аді, приніс-сми вам хліб, та й горівки крішку, та й білу дранку, та обійдіть собі света по-божому. А може, ще люди вам що внесуть. Та й головов у стіни не бийте, бо нічо з них не віб'єте.

— Коли ж бо я, сину, кількому морозові і такі студені не годна вітримати. То аж в самих кістках я мороз чую. А головов я в стіну б'ю, бо би-м на місці задеревіла, якби-м не біла.

— А ноги ніц не стухають?

— Ноги, синку, як коновки, набриніли: ані їх пігнути, ані їх зібгати.

Показала ноги сині і блискучі, як скляні бервена.

— Я не годна ночі зночувати, такі ночі довгі, довгі, як коли би десіть на одну склав. Всі очинаші зговорю, все поперегадюю від найменшої дитини, та й дня діждатися не можу. Та й так гірко сидіти самому у таким стуленім вертепі.

— Та коби хоть бог змилувавси та муки вам довгої не дав та й лежі гнилої, аби вас борзо спретава.

— Ой синку, я так тої смерті, як мами рідної, чекаю. Вночі то в кождий кут пролуплюю очі, ци де з кута не привидиться, бо як привидиться, та й незабавки таки приходить. Але не привиджуєси.

— Та смерть прийде, але коли. А коні стоя; гай, скиньте непранку, та най на вас сорочку натягну.

— Я, дитинко, замерзну, як ти мене в білу сорочку вбереш. Я рада, що-м цу на собі загірла, та й, як якийсь казав, своїм нендзі рада, що-м заплодила, бо все вкусить, то от як тепліше в шкіру.

— Ви вже розум вістаріли, таже не мете на Різдво у такі нендзі сидіти!

Натягав на маму сорочку.

— Не далекі ваші гони, кості, як мечі, із шкіри вілазе,— коби борше.

— Та й я того, синку, кажу, коби борше.

— Та світкуйте здорові.

— Йди, йди, бо то панцька служба.

Дрожала на печі зі студені і головою в стіну біла.

— Тото добру дитину маю, тото ходить коло мене та й не забуває. Ніколи не встидавси, що мама з торбов ходить. Благослов'ю ті, синку, на все добре.

І рукою благословила.

Легонечко ковтала головою в стіну, як би з радості, що сина доброго має.

— Славайсу.

— Навіки слава.

— Я вам, бабо, солодкої пшениці та й тіста принесла, аби-сте за мою Марію очинаш зговорили.

— Прости біг, небого, я зговорю очинаш за твою Марію.

Хрестилася синіми руками.

— Славайсу.

— Навіки слава.

— Надніс-сми гезди трохи пирогів, а ви за мою першу очинаш вікажіть.

— Бо да прости, Андрію, я вікажу за твою Катерину очинаш.

Шепотіла молитви.

— Славайсу.

— Навіки слава.

— Я вам, бабко, рибки принесла, а ви за нашу маму поклони вібийте. В людий світо, а в нас як би тіло ще на лаві лежело, так плачемо. Ще того світ-вечера вони нам вечерю лагодили.

— Я, сирітки, віб'ю поклони за вашу маму. Дівчина плачучи вийшла, а баба продувала порох із печі та цілувала землю і поклони била. Дуже багато мисочок люди поназносили. Вечір ловив за очі, і баби вже не було видко, лише її молитви розходилися з печі по хаті.

Галуззя грушки шморгало у вікна, а шибки дзеленькотіли.

— Колідуй мені, грушечко, колідуй, бо ніхто мені цього вечера не заколідує, такого великого вечера, лиш ти бабі колідуєш.

В руках держала плящину з горівкою.

— Я буду горівочку попивати, а ти мені файну коледочку колідуй та й мому синові, бо свої мами не скидаєси.

Пила.

— Як би не він, та й би ні аж навесні найшли, якби сопуха з печі аж на дорогу вдарила.

Пила.

— Аді, оцеї, грушечко, жіноцької, що каже:

Нова радість стала, яка не бувала:

Над вертепом звізда ясна світу засіяла...

Дрантивим голосом цілу коляду відколядувала.

— Тепер увесь мир, увесь рід колідує і веселиться, а я собі з грушечков, ми обі собі. А оцеї, грушечко, стародавньої, мому Митрові:

Вінчую тебе щестем, здоров'єм, повій,

Повіяв вітер, похилив явір стихенька.

Верещала, як би з неї хто паси дер.

— Оцеї мій старий любив колідувати. Видиш, старий, а я собі без тебе п'ю, та гуляю, та й колідую. Твоя грушечка зо мнов колідує. Ой, я вже з тобов ні, ой ні! Я не твоя вже ґаздиня...

Пила.

— Ой, не твоя! Я собі без тебе раду дала, я собі торби пошила та й межі люди пішла. Як-єм з торбов за твій поріг переступила, та й я вже не твоя ґаздиня, нема рихту.

Пила.

— Але як-сми вішла, Міхайлику, перший раз з торбов на дорогу, та й чула-м, що-с у гробі перевернувси, а мені від сонечка світлого сором стало, та й вернула-м си до хати. Молитви старецькі говорила-сми у твої хаті. Отаку-с ґаздиню лишив післі себе.

Пила.

— А тепер мене, чоловіче, пси з усіх селів знають, а я їх твоєв паличков відгоню. Але-м тим жебраним хлібом сина згодувала. Він мамі їстки внесе, він сорочечку мамі на плечі натегне, він мамі не скидаєси. За него, старий, усі гріхи маєш мати прощені, за него одного. Бо за твою ґаздиню ти ласки в бога не доступиш.

Напилася.

— Але-м, старий, п'яна, але-м помийница! Коби-с ні тепер уздрів, та й душа би ти си зрадувала. Але би-с парив, але би-с бив! Лиш за кіски та голову межі коліна — та й в'єзи надвоє. Бий жебрачку, та вона твою памнеть з торбов світами рознесла! Бий, як суку, бий, най вона тобі д' хаті дідівських куснів не волочить!

Випила решту.

— А припри ж собі, мой, ґаздиню, лиш таки йми за кіски та отак оту старицу...

Гатила головою в стіну, як скажена.

— Лиш таки отак, най креперує торба громацька.